

Мамич М. В.<https://orcid.org/0000-0002-2868-3953>

Національний університет «Одеська юридична академія»

КОНЦЕПТ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПРАВОВІЙ ТА ПОВСЯКДЕННІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ ФРЕЙМОВОЇ СТРУКТУРИ

У статті здійснено комплексне дослідження концепту відповідальність у двох типах комунікативного середовища – правовому та повсякденному – з позицій когнітивної семантики й дискурс-аналізу. Увагу зосереджено на реконструкції його внутрішньої організації через фреймове моделювання, що дало змогу виявити структурні компоненти знання, закріпленого в мовній практиці. Теоретичною основою роботи послугували положення когнітивної лінгвістики про концепт як ментальну одиницю, що інтегрує поняттєві, образні та ціннісні характеристики, а також засади фреймової семантики, відповідно до яких значення інтерпретується через систему ролей і типових ситуацій.

Емпіричний матеріал охоплює нормативно-правові акти України та тексти неінституційної комунікації (онлайн-медіа, соціальні мережі, інтерв'ю). Застосовано дефініційний, контекстуальний і кількісний аналіз, що дозволило визначити інваріантні та варіативні складники концептуальної моделі. У результаті встановлено, що в правовому дискурсі домінують компоненти, пов'язані з нормою, порушенням і санкцією, тоді як у повсякденному мовленні актуалізуються мотиви особистої зрілості, морального обов'язку та соціальної оцінки. Попри спільність базових елементів, ієрархія слотів та їхня семантична наповненість істотно відрізняються залежно від комунікативного контексту.

Отримані результати засвідчують, що досліджуваний концепт має багаторівневу структуру і модифікується під впливом соціальних та інституційних чинників. Поєднання когнітивного та дискурсивного підходів забезпечує цілісний опис його організації та функціонування в сучасній українській мовній картині світу. Практичне значення роботи полягає у можливості використання запропонованої методики в правовій лінгвістиці, культурній лінгвістиці та дослідженнях інституційної комунікації, а також у викладанні дисциплін когнітивного й правничого спрямування.

Запропонована модель може слугувати основою для подальших зіставних студій у межах інших інституційних дискурсів та міжкультурних досліджень. Перспективним є також аналіз дериваційного потенціалу лексеми та її метафоричних розширень у сучасному медіапросторі.

Ключові слова: концепт відповідальність, когнітивна лінгвістика, когнітивно-дискурсивний підхід, фреймова семантика, фрейм, слотова структура, мовна картина світу, правовий дискурс, повсякденний дискурс.

Постановка проблеми. У сучасному соціо-гуманітарному знанні концепт відповідальність посідає центральне місце як у правовій, так і в повсякденній комунікації. Його актуалізація зумовлена трансформаційними процесами в суспільстві, посиленням ролі інституційного регулювання соціальних відносин та зростанням уваги до індивідуальної й колективної відповідальності в умовах соціальних криз. У мовній картині світу поняття відповідальності репрезентує не лише правову категорію, але й морально-етичну цін-

ність, психологічну характеристику особистості та соціальний механізм регуляції поведінки. Така багатовимірність феномена зумовлює потребу його комплексного когнітивно-дискурсивного аналізу.

У межах когнітивної лінгвістики концепт розглядається як ментальна одиниця, що акумулює знання, досвід, оцінки та культурні уявлення мовної спільноти, як багаторівнева структура, що включає поняттєвий, образний та аксіологічний компоненти [10, с. 410]. Вчені наголошують на

тому, що концепти реалізуються й уточнюються в дискурсі, де відбувається їх функціональне та ціннісне переосмислення [1].

Теоретичним підґрунтям дослідження концепту *відповідальність* пропонуємо фреймову семантику Ч. Філлмора, відповідно до якої значення мовної одиниці інтерпретується через систему взаємопов'язаних слотів – ролей, сценаріїв і типових ситуацій [17]. Фрейм як когнітивна модель дозволяє реконструювати структуру знань, що стоїть за мовною репрезентацією явища, та виявити його рольову організацію. Подальший розвиток ідея отримала в працях із когнітивної семантики та лінгвокультурології [18; 19], де підкреслюється зв'язок мовних значень із культурно зумовленими моделями інтерпретації досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри наявність численних праць, присвячених аналізу концептів у когнітивній лінгвістиці, фреймова структура концепту *відповідальність* у зіставленні правової та повсякденної мовних картин світу не була предметом спеціального комплексного дослідження. Більшість робіт зосереджена або на правовому аспекті відповідальності [9; 11; 13], або на її філософсько-етичному вимірі [4; 5; 14] без системного аналізу мовної репрезентації в різних типах дискурсу. У свою чергу «... загальномовні та термінологічні спеціалізовані словники дають приблизну картину розрізнення значень лексем і створених на їх базі словосполучень, ієрархії лексичних значень у структурі сучасного знання про світ, що його загалом відбиває когнітивна картина світу. Зв'язок сфери культури повсякдення із мовою спеціального призначення очевидний» [6, с. 128]. Отже, **актуальність** дослідження зумовлена необхідністю інтеграції когнітивно-семантичного та дискурсивного підходів до моделювання досліджуваного концепту.

Постановка завдання. Метою статті є реконструкція фреймової структури концепту *відповідальність* та виявлення особливостей його когнітивної організації у правовому й повсякденному дискурсах. Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**: окреслити теоретичні засади аналізу концепту в межах когнітивної семантики; змодельовати слотову структуру фрейму *відповідальність*; охарактеризувати його мовну реалізацію в правових текстах; виявити специфіку вербалізації в повсякденному мовленні; здійснити порівняльний аналіз отриманих моделей.

Наукова новизна дослідження полягає у поєднанні фреймового моделювання з когнітивно-дискурсивним підходом [8] для аналізу концепту

відповідальність, що дало змогу простежити взаємозв'язок між інституційною нормою та індивідуальною моральною інтерпретацією цього поняття в українській мовній картині світу.

Виклад основного матеріалу. Як було зазначено вище, у когнітивній лінгвістиці концепт розглядається як базова ментальна одиниця, що структурує знання людини про світ і відображає результати пізнавальної діяльності, закріплені в мові. У працях Дж. Лакоффа концептуалізація постає як категоризаційний процес, у межах якого значення формується через прототипові структури та когнітивні моделі [18]. Концепт, відповідно, є інтегративним утворенням, яке поєднує перцептивний досвід, культурні сценарії та мовні репрезентації. Він не є статичною одиницею, а динамічною когнітивною моделлю, що актуалізується в конкретних комунікативних умовах. Саме тому у межах цього дослідження концепт *відповідальність* розглядається як складна ментальна структура, що інтегрує правові, моральні, соціальні та психологічні знання, об'єктивовані в мовних одиницях різних дискурсів.

Через систему концептів формується мовна картина світу. Це поняття пов'язане з ідеєю про те, що мова не лише відображає реальність, а й структурує її відповідно до культурно зумовлених моделей інтерпретації. Мовна картина світу формується через систему концептів, які репрезентують соціально значущі фрагменти досвіду. За О. Селівановою, мовна картина світу є результатом взаємодії когнітивних, культурних і комунікативних чинників, що визначають специфіку національного світобачення [10]. У цьому контексті концепт виступає структурною одиницею мовної картини світу, а його зміст залежить від типу дискурсу та соціального середовища.

Концепт *відповідальність* у правовій мовній картині світу пов'язаний передусім із категоріями норми, санкції та обов'язку, тоді як у повсякденній картині світу він асоціюється з моральною оцінкою, емоційним переживанням і соціальною надійністю. Тобто різні типи мовної картини світу зумовлюють варіативність когнітивної структури одного й того самого концепту.

Невід'ємною складовою структури концепту є його ціннісний (аксіологічний) вимір. А. Вежицька наголошує на тому, що культурні ключові слова й концепти репрезентують систему домінантних цінностей суспільства [19].

У правовому дискурсі аксіологічний компонент концепту *відповідальність* набуває раціоналізованого характеру, оскільки пов'язаний із норматив-

ністю та регламентованістю. У повсякденному ж мовленні він часто супроводжується емоційною оцінкою (позитивною або негативною), що виявляється через лексеми на позначення моральних якостей (*чесний, свідомий, безвідповідальний* тощо). Таким чином, аксіологічна складова концепту варіюється залежно від дискурсивного контексту, що зумовлює потребу його фреймового моделювання.

Фреймова семантика, розроблена Ч. Філмором, виходить із положення про те, що значення слова може бути зрозуміле лише в межах певної концептуальної структури – фрейму [17]. Фрейм – це когнітивна модель типізованої ситуації, яка включає сукупність взаємопов'язаних елементів і ролей.

Розвиток цієї ідеї у когнітивній семантиці підтвердив, що мовне значення спирається на енциклопедичні знання та культурні сценарії [22]. Таким чином, фрейм є інструментом реконструкції внутрішньої організації концепту та механізмів його вербалізації. Ключовим елементом фрейму є слоти – позиції, що заповнюються конкретними учасниками або характеристиками ситуації. У фреймі *відповідальність* у правовому дискурсі можуть бути виокремлені такі слоти: *суб'єкт* (особа, що несе відповідальність), *норма* (порушене правило), *дія / порушення, інстанція контролю, наслідки*. У повсякденному дискурсі слотова структура може містити додаткові компоненти: *об'єкт турботи, моривація, емоційний стан, соціальна оцінка*. Як бачимо, слотова організація відображає варіативність когнітивної моделі залежно від дискурсивного середовища.

Фрейм передбачає також наявність сценарію – типової послідовності дій, що розгортається в межах ситуації. У правовому дискурсі сценарій *відповідальності* включає встановлення факту порушення, правову кваліфікацію та застосування санкції. У повсякденному дискурсі сценарій може охоплювати прийняття рішення, усвідомлення наслідків і моральну оцінку дії.

Концепти набувають конкретного змістового наповнення та ціннісної інтерпретації в дискурсі. Когнітивно-дискурсивний підхід поєднує аналіз ментальних структур із дослідженням їх мовної реалізації, дозволяючи встановити зв'язок між індивідуальним пізнанням і соціальними практиками. Концепт *відповідальність* у цьому контексті постає як динамічна структура, що змінюється залежно від комунікативної ситуації. У межах правового дискурсу досліджуваний концепт функціонує як категорія, чітко визначена законодавством

і позбавлена емоційної варіативності. Натомість повсякденний дискурс є менш регламентованим, що зумовлює ширший спектр інтерпретацій та оцінок, тут *відповідальність* постає як моральна чеснота або психологічна риса особистості.

Таким чином, когнітивно-дискурсивний підхід дозволяє розглядати концепт як багаторівневу структуру, що варіюється залежно від типу дискурсу та соціально-культурного контексту, а фреймова модель забезпечує інструментарій для його системного опису.

У дослідженні концепт *відповідальність* аналізований за допомогою поєднання когнітивно-семантичного та дискурсивного методів. Такий інтегративний підхід відповідає сучасним тенденціям когнітивної лінгвістики, де значення розглядається як результат взаємодії мовної форми, концептуальної структури та соціального контексту.

Емпіричну базу дослідження становлять тексти двох типів дискурсу – правового (інституційного) та повсякденного. До корпусу правових текстів увійшли: Конституція України; Кримінальний кодекс України; Цивільний кодекс України; Закон України «Про освіту». Вибір зазначених джерел зумовлений тим, що саме в них концепт *відповідальність* набуває нормативно закріпленого статусу та функціонує як ключова категорія правового регулювання. Інституційний дискурс характеризується формалізованістю, чіткою термінологічною системою та ієрархічною організацією комунікації, що дозволяє простежити раціоналізовану модель концепту.

Матеріалом для аналізу повсякденного дискурсу слугували публікації українських онлайн-медіа; дописи та коментарі в соціальних мережах. Цей масив текстів репрезентує неінституційний тип комунікації, що відзначається варіативністю оцінок і ширшим спектром інтерпретацій. Саме в повсякденному дискурсі відбувається активна аксіологізація концептів та формування колективних уявлень про соціально значущі явища.

На першому етапі здійснено дефініційний аналіз лексеми *відповідальність* за даними тлумачних і юридичних словників. Метою цього етапу є виявлення поняттєвого ядра концепту та базових семантичних компонентів. Зазначений аналіз дозволяє встановити мінімальний набір ознак, що формують інваріантне значення одиниці. У правовому контексті такими ознаками виступають: 'обов'язок', 'порушення', 'санкція', 'наслідки', тоді як у загальнономовному – 'обов'язок', 'звітність', 'усвідомлення', 'моральна оцінка': ***Відповідальність*** – *покладений на кого-небудь або взятий*

на себе обов'язок відповідати за певну справу, дії, вчинки, слова; обов'язок звітувати за свої дії та приймати на себе їхні наслідки [3, с. 177]; **Відповідальність** – обов'язок відповідати за свої вчинки, дії; покладений на когось обов'язок звітувати за доручену справу [12, с. 393]; **Відповідальність юридична** – застосування до правопорушника передбачених законом санкцій, що тягнуть за собою певні несприятливі наслідки особистого, майнового чи організаційного характеру [15, с. 123]. **Відповідальність** – правовий обов'язок особи відповідати за протиправну поведінку і нести передбачені законом санкції [16, с. 565].

На основі словникових дефініцій виділяємо два семантичні ядра: загальнономове – *обов'язок, звітність, прийняття наслідків*; правове – *правопорушення, санкція, державний примус, негативні наслідки*. Це дало підстави для подальшого фреймового моделювання концепту.

Здійснений надалі контекстуальний аналіз передбачав дослідження функціонування лексеми *відповідальність* у конкретних текстових фрагментах. Цей метод дозволив встановити типові синтагматичні зв'язки, семантичні розширення та прагматичні функції мовних одиниць. Аналіз контекстів здійснювався з урахуванням дискурсивних характеристик тексту, що відповідає принципам критичного дискурс-аналізу. Центральним методом дослідження стало фреймове моделювання.

У правовому дискурсі концепт *відповідальність* здебільшого актуалізується у контексті правових норм, обов'язків та санкцій. Приклади реальних нормативних формулювань: *Особа, яка завдала шкоди іншій особі, несе відповідальність за її відшкодування у повному обсязі* (Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 1166); *Ті, хто спричинив тяжкі тілесні ушкодження, несуть кримінальну відповідальність відповідно до цього кодексу* (Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131); *Педагогічні працівники несуть відповідальність за дотримання стандартів та норм освітньої діяльності* (Закон України «Про освіту»: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39. ст. 59); *Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення* (Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 61); *Незнання*

законів не звільняє від юридичної відповідальності (Там само. Ст. 68).

На основі цих прикладів можна побудувати фреймову структуру концепту, де ядром є суб'єкт відповідальності, а слоти містять об'єкт, тип шкоди, підставу відповідальності, наслідок/санкцію.

Таблиця 1

Фреймова структура концепту відповідальність у правовому дискурсі

Слот фрейму	Приклад значення з нормативного тексту
Суб'єкт	Особа, педагогічний працівник, винуватець
Об'єкт	Шкода, порушення норм, правопорушення
Підстава	Завдання шкоди, порушення закону, невиконання обов'язку
Дія/Процес	Відшкодування шкоди, притягнення до кримінальної відповідальності
Наслідок/Санкція	Відшкодування, кримінальна відповідальність, дисциплінарна відповідальність

Ця структура демонструє чітку формалізацію концепту в правовому дискурсі, де кожен слот зафіксований нормативним актом, що дозволяє стандартизувати розуміння поняття у професійному середовищі.

У повсякденному дискурсі концепт *відповідальність* набуває більш оцінного та емоційного забарвлення: *відповідальність* як громадянська позиція – *Кожен із нас несе відповідальність за те, що відбувається в країні* (Українська правда, <https://www.pravda.com.ua>); *відповідальність* як особиста зрілість – *Бути відповідальним – означає тримати слово і не перекладати провину на інших* (Освітній портал «Освіта.ua», <https://osvita.ua>); *батьківська відповідальність* – *Батьківська відповідальність – це щоденна турбота про фізичний і емоційний стан дитини* (Інтерв'ю психолога на платформі NV. URL: <https://nv.ua>); *відповідальність* у професійному середовищі – *Лідерство – це передусім відповідальність за команду*. (Forbes Україна. URL: <https://forbes.ua>); *безвідповідальність* як негативна оцінка – *Безвідповідальність чиновників призвела до серйозних проблем* (Коментарі користувачів у Facebook під новинним матеріалом). Він реалізується через моральний обов'язок; соціальну зрілість; турботу про інших; професійну надійність; позитивну або негативну оцінку поведінки. На відміну від правового дискурсу, тут домінує аксіологічний та емоційний компонент, а санкційний елемент зазвичай відсутній або замінений соціальним осудом / схваленням.

Таблиця 2

**Фреймова структура концепту
відповідальність у повсякденному дискурсі**

Слот фрейму	Приклад значення з повсякденних текстів
Суб'єкт	Громадянин, особа, батьки, керівник, посадовці
Об'єкт	Держава, спільна справа, дитина, команда
Підстава	Суспільні процеси, моральний обов'язок, неналежні дії
Дія/Процес	Відповідальність, виконання обіцянки, турбота, контроль, допомога, управління
Наслідок/Оцінка	Моральний обов'язок, довіра, позитивна характеристика, добробут, ознака зрілого лідера, негативні результати, осуд.

Аналіз таких висловлювань дозволив виділити інші слоти фрейму, де важливу роль відіграють особисті якості, моральний обов'язок, соціальна оцінка. Як видно із таблиці, у повсякденному дискурсі концепт *відповідальність* інтегрує ціннісний (аксіологічний) компонент, що є менш формалізованим, ніж у правовому, та включає емоційні й соціальні аспекти.

Таким чином, правовий дискурс концентрується на формалізованих елементах (підстава, санкція), тоді як повсякденний надає перевагу оцінним аспектам (наслідок/оцінка, дія/процес). Це підтверджує гіпотезу про дискурсивну модифікацію концепту залежно від сфери його вживання. Відповідно, фреймова структура концепту *відповідальність* адаптується до комунікативних цілей: у правових текстах важлива точність і регламентація, у повсякденній мові – оцінність і соціальна конотація.

Порівняльний аналіз двох моделей дозволив встановити спільні структурні компоненти, домінуючі та периферійні слоти, рівень аксіологічної насиченості.

Запропонована методика забезпечує системне дослідження концепту *відповідальність* як багаторівневої когнітивної структури, що варіюється залежно від типу дискурсу. Комплексне застосування дефініційного, контекстуального та фреймового аналізу у поєднанні з кількісними показниками створює підґрунтя для подальшої реконструкції його структурної моделі та зіставлення інституційної й повсякденної концептуалізації.

Висновки. Проведене дослідження дозволило зробити кілька ключових висновків. По-перше, концепт *відповідальність* проявляється в обох дискурсах через фреймову структуру, що включає такі базові слоти: суб'єкт, об'єкт, підстава, дія та наслідок/санкція. Проте в правовому дискурсі акцент зміщено на суб'єкт та санкції, тоді як у повсякденному – на дію та емоційні наслідки, що підкреслює соціально-психологічний аспект концепту. По-друге, порівняльний аналіз показав, що хоча лексичні маркери концепту можуть збігатися, семантичні ролі і їхній пріоритет відрізняються. Це свідчить про когнітивну гнучкість концепту і його здатність адаптуватися до специфіки різних дискурсів. По-третє, використання когнітивно-дискурсивного підходу дозволило виявити, що концепт *відповідальність* у правовому дискурсі має нормативно-інституційну природу, тоді як у повсякденному – ціннісно-емоційну. Це підтверджує думку українських лінгвістів про необхідність поєднання когнітивних та соціолінгвістичних методів для комплексного аналізу концептів [2; 7].

Список літератури:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 344 с.
2. Бойко Т. І. Когнітивна лінгвістика: концепти, метафори, картини світу. Київ: Либідь, 2018. 256 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
4. Єрмоленко А. М. Відповідальність у сучасному моральному дискурсі. *Філософська думка*. 2003. № 4. С. 12–24.
5. Кримський С. Б. Екзистенційний вимір відповідальності. *Мультиверсум*. 2005. Вип. 42. С. 3–15.
6. Мамич М. В., Шевченко-Бітенська О. В. Поняття «менеджмент» і «управління» в законодавчому підстилі української мови: семантика, концептуальне наповнення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34. С. 127–133. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/34-3-20>
7. Мельничук О. В. Когнітивні концепти у правовому дискурсі. Львів: Світ, 2020. 280 с.
8. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики: монографія. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.
9. Рабінович П. М. Юридична відповідальність: загальнотеоретичні аспекти. *Право України*. 2004. № 2. С. 3–8.

10. Селіванова О. С. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.
11. Скакун О. Ф. Поняття та принципи юридичної відповідальності. Право України. 2001. № 7. С. 12–17.
12. Словник української мови : у 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т.1. 799 с.
13. Тацій В. Я. Проблеми реалізації кримінальної відповідальності в сучасному праві. *Право України*. 2012. № 9. С. 45–52.
14. Шинкарук В. І. Проблема моральної відповідальності в контексті сучасної етики. *Наукові записки НаУКМА*. 2008. Т. 76. С. 25–32.
15. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1998–2004. Т.1.
16. Юридичний словник-довідник / за ред. О. Ф. Скакун. Харків : Еспада, 2006. 848 с.
17. Fillmore C. J. Frame semantics. *Linguistics in the Morning Calm*. Seoul : Hanshin, 1982. P. 111–137.
18. Lakoff G. *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago : University of Chicago Press, 1987. 614 p.
19. Wierzbicka A. *Understanding Cultures through Their Key Words*. Oxford : Oxford University Press, 1997. 317 p.

Mamych M. V. THE CONCEPT OF RESPONSIBILITY IN THE LEGAL AND EVERYDAY LINGUISTIC WORLDVIEW: COGNITIVE-DISCURSIVE ANALYSIS OF THE FRAME STRUCTURE

The article presents a comprehensive study of the concept of responsibility in two types of communicative environments – legal and everyday ones – from the perspectives of cognitive semantics and discourse analysis. The focus is placed on reconstructing its internal organization through frame modeling, enabling the identification of the structural components of knowledge embedded in linguistic practice. The theoretical framework is grounded in the principles of cognitive linguistics, which view a concept as a mental unit integrating notional, figurative, and axiological features, as well as in frame semantics, according to which meaning is interpreted through a system of roles and prototypical situations.

The empirical material includes Ukrainian normative legal acts and texts of non-institutional communication (online media, social networks, interviews). Definitional, contextual, and quantitative analyses were employed to determine the invariant and variable components of the conceptual model. The findings demonstrate that legal discourse is dominated by elements related to norm, violation, and sanction, whereas everyday speech foregrounds personal maturity, moral obligation, and social evaluation. Despite sharing basic structural elements, the hierarchy of slots and their semantic content differ significantly depending on the communicative context.

The results indicate that the concept under study has a multilayered structure and is modified under the influence of social and institutional factors. The integration of cognitive and discursive approaches provides a holistic account of its organization and functioning within the contemporary Ukrainian linguistic worldview. The practical significance of the research lies in the applicability of the proposed methodology to legal linguistics, cultural linguistics, and studies of institutional communication, as well as to the teaching of cognitive and legal disciplines.

The proposed model may serve as a foundation for further comparative studies within other institutional discourses and cross-cultural research. A promising avenue for further research is the analysis of the derivational potential of the lexeme and its metaphorical extensions in the contemporary media space.

Keywords: *concept of responsibility, cognitive linguistics, cognitive-discursive approach, frame semantics, frame, slot structure, linguistic worldview, legal discourse, everyday discourse.*

Дата першого надходження статті до видання: 19.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.05.2026